

**PECULIARITIES OF THE LEGAL REGULATION
OF THE PROCEDURE FOR ISSUING AN OPINION
OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE**

**ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ
РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПРОЦЕДУРИ НАДАННЯ ВИСНОВКУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

Taras Hmaruk¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-568-6-29>

Аналіз організаційно-правового забезпечення процедури винесення висновків КСУ демонструє бланкетність норм Конституції України в частині визначення способу та меж їх ухвалення. Так, відповідно до ст. 151 Конституції України встановлюється, що висновки надаються КСУ за зверненнями: 1) Президента України, або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України, або Кабінету Міністрів України – про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість; 2) Президента України або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України – про відповідність Конституції України (конституційність) питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою; 3) Верховної Ради України – щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту» [1].

Таким чином, висновок КСУ є не самостійним управлінським актом КСУ як органу державної влади, а своєрідним третейським рішенням у спорі щодо відповідності акту, прийнятого чи ратифікованого суб'єктом, уповноваженим на таку дію, Конституції України. З таких позицій висновок КСУ може нами розглядатися як оцінка спроможності органу прийняття відповідного нормативно-правового акту відповідним чином оцінювати конституційність тих норм, які ним розробляються та приймаються. В умовах правової дійсності України КСУ фактично виправляє «помилки» інших органів державної влади, які орієнтовані на нормотворчість.

Стаття 85 Закону України «Про Конституційний Суд України» демонструє, що висновок суду надається лише Великою палатою та у

¹ The National University of Ostroh Academy, Ukraine

вичерпному переліку випадків, а саме при розгляді справ щодо: 1) відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість; 2) відповідності (конституційності) Конституції України питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою; 3) додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту; 4) відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам ст. 157, 158 Конституції України; 5) порушення Верховною Радою АРК Конституції України або законів України; 6) відповідності нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим Конституції України та законам України» [2].

Вдосконалення процедури винесення висновків КСУ матиме два основних напрями: процедурний та змістовний. Перший передбачає оптимізацію та раціоналізацію процесів розгляду та винесення висновку як державно-управлінської процедури. Другий – удосконалення окремих аспектів правової природи висновків КСУ в контексті їхнього впливу на законодавче регулювання суспільних відносин в Україні.

Сама по собі практика конституційного судочинства КСУ і розкрила суттєві недоліки процедур винесення висновку судом у порядку ст. 157–159 Конституції України. На думку А. Р. Крусян, ця процедура не стільки навіть не врегульована, скільки має суперечливий характер законодавчого закріплення. Так, відповідно до ст. 159 Конституції України законопроект про внесення змін до Конституції України розглядається Верховною Радою України за наявності висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту вимогам ст. 157 та ст. 158 цієї Конституції. Таким чином, під час розгляду законопроекту про внесення змін до Конституції України передбачено застосування механізму попереднього конституційного контролю. Наявність висновку КСУ про те, що законопроект відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України, є умовою для його розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України [3, с. 25–26]. Але ні Конституція України, ні Закон про КСУ не містять вичерпного регулювання процедури розгляду законопроекту про внесення змін до Конституції з урахуванням потреби отримання висновку КСУ. Причому, як демонструє практика конституційного судочинства, існують дві основні проблеми: 1) межі та обсяги врахування Верховною Радою України положень висновку КСУ; 2) строки та етап, на якому такий висновок повинен надаватися до Верховної Ради України, і спосіб, у який

його отримання впливає на подальший аналітичний супровід такого законопроекту структурними підрозділами Верховної Ради.

Практика діяльності КСУ виявила недоліки правового регулювання процесуальних питань стосовно провадження у справах у КСУ, зокрема щодо уніфікації строків конституційного провадження, відшкодування витрат учасникам конституційного провадження тощо. Так, при визначенні строків конституційного провадження як методологічний алгоритм слід визначати позицію Венеціанської комісії, відповідно до якої строки прийняття рішень, якщо вони передбачені, не повинні бути надто короткими, щоб забезпечити органу конституційної юрисдикції можливість всебічного розгляду справи, і не повинні бути досить тривалими, що зашкодило б ефективності захисту прав людини засобами конституційного судочинства [4, с. 99]. Із проблемою строків надання висновку КСУ стосовно відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України тісно пов'язана й інша проблема – відсутність чітко врегульованої процедури надання висновку, що розкривається через: відсутність законодавчого закріплення відповідності моменту звернення до КСУ та моменту його отримання від КСУ; відсутність законодавчо визначеного суб'єкта звернення до КСУ за відповідним висновком.

Ми повинні звернути увагу на той факт, що висновки КСУ цілком укладаються в доктрину прецедентного права, а отже, наближають українську правову дійсність до запровадження більш гнучких механізмів регулювання суспільних відносин, якими за своєю правовою природою є судові рішення. Доводиться така позиція сукупністю таких аргументів: по-перше, висновок КСУ не вимагає додаткового закріплення, а тому визнання тих чи тих норм законодавств неконституційними чи денонсація тих чи тих міжнародних угод, прийнятих Україною, відбувається шляхом прямого втілення установчої (денонсуючої) дії висновку КСУ як форми акту судової інстанції; по-друге, висновки КСУ утворюють собою особливий масив нормативно-правових актів, у яких міститься юридична позиція КСУ, що є обов'язковою для врахування органами судової гілки влади, а також іншими органами державної влади при вирішенні судових справ або прийнятті нормативно-правових актів; по-третє, оперативність та мобільність діяльності КСУ значно перевищує в строках та термінах законотворчу діяльність Верховної Ради України, а обмежений кількісний склад КСУ та імперативний обов'язок брати участь у голосуванні та неможливість утримуватися при винесенні висновків – усе це свідчить про потужний потенціал оперативного вирішення проблем суперечності законодавства положенням Конституції України, чим відбувається фактично його ревізія; по-четверте, прецедентний характер висновків

КСУ дозволяє застосовувати їх не лише як регулятор суспільних відносин, але і як преюдиційний факт для вирішення аналогічних чи тотожних судових спорів у подальшому.

Підсумовуючи, слід зауважити на тому, що процедура підготовки та надання висновків Конституційним Судом України є важливим засобом забезпечення неухильності дотримання Конституції України. Надаючи висновки, Конституційний суд України вирішує одразу декілька проблем конституційно-правового регулювання суспільних відносин: встановлює спосіб практичної реалізації положень Конституції України в сферах, в яких є недостатнім нормативно-правове забезпечення суспільних відносин; надає оцінку ступеню відповідності та зауважує на необхідних змінах окремих нормативно-правових чи інших актах для відповідності їх Конституції України; визначає межі допустимості ратифікації окремих міжнародних договорів чи їх частин.

Для цього існує спеціальна процедура розгляду та винесення висновків Конституційним Судом України. Нами пропонується шляхом внесення змін в законодавство більш детально ідентифікувати суб'єктів та порядок звернення до Конституційного Суду України для надання ним висновків, а також уточнити способи подальшого використання та застосування таких висновків для цілей практичного праворегулювання суспільних відносин.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96D0%B2%D1%80/conv#Text> (дата звернення 05.04.2025).
2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#n434> (дата звернення 05.04.2025).
3. Крусян А. Р. Конституційний суд України: питання удосконалення конституційно-правового регулювання. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»* : зб. наук. пр. Одеса : Юрид. л-ра, 2013. Т. 13. С. 22-31
4. Петрів І. М., Бальцій Ю. Ю. Удосконалення механізмів реалізації функцій Конституційного Суду України як органу державної влади з особливим статусом. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 2 (92). С. 95–102.